

กรมอนามัย
DEPARTMENT OF HEALTH

การจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก

ย่างเข้าช่วงฤดูฝน นอกจากทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขัง การระบายน้ำไม่ทันในบริเวณพื้นที่ต่างๆ แล้ว ยังก่อให้เกิดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง เช่น ยุงลาย ซึ่งเป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก แพร่พันธุ์มากในฤดูฝน นอกจากนี้ยุงลายยังชอบเพาะพันธุ์ในน้ำใสที่ขังอยู่ในภาชนะซึ่งเก็บน้ำภายในบ้านและบริเวณบ้าน เช่น กระจ่าง กระจ่าง โอ่งน้ำ แจกันดอกไม้ ยางรถยนต์เก่า เป็นต้น

โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกที่มียุงลายเป็นพาหะ ในปีนี้มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น จากข้อมูลสถานการณ์โรคไข้เลือดออกตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. - 27 พ.ค. 62 พบผู้ป่วย 23,622 ราย เสียชีวิต 30 ราย จึงต้องดำเนินการและติดตามสถานการณ์ของโรคไข้เลือดออกอย่างใกล้ชิด โดยในส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า จ.นครราชสีมา มีผู้ป่วยมากที่สุด 1,424 ราย รองลงมา คือ จ.อุบลราชธานี มีผู้ป่วย 1,267 ราย และมีผู้เสียชีวิตในตำบลเดียวกันถึง 2 ราย

ประชาชนจึงต้องรู้วิธีการป้องกันตนเองจากการโดนยุงกัดและการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในบ้านและบริเวณบ้าน เพื่อป้องกันการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ดังนี้

1. ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

- 1.1 สำรวจและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง โดยกำจัดเศษขยะหรือภาชนะที่มีน้ำขัง เช่น เศษขยะ พลาสติก กล่องโฟม เศษกระจ่าง และคว่ำภาชนะที่มีแหล่งเก็บน้ำขัง เช่น ยางรถยนต์เก่า ถังพลาสติก เป็นต้น
- 1.2 ขัดล้าง ทำความสะอาด เก็บบ้านให้สะอาด ไม่ให้มีมุมอับที่ซึ่งจะเป็นที่เกาะพักของยุง
- 1.3 เปลี่ยนถ่ายน้ำในภาชนะที่เก็บกักน้ำ โดยเปลี่ยนทุกสัปดาห์ เช่น แจกัน น้ำพุเทียม กระจ่าง ต้นไม้ เป็นต้น เพื่อทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของยุง
- 1.4 ตัดวงจรการเจริญเติบโตของยุง เช่น ใช้ทรายอะเบทกำจัดลูกน้ำ เลี้ยงปลาที่กินลูกน้ำยุงได้ในอ่างน้ำในบ้าน ใส่เกลือหรือน้ำส้มสายชูในจานรองขาตู้กับข้าว เป็นต้น
- 1.5 ปกปิดภาชนะที่เก็บน้ำภายในบ้านให้มิดชิด เพื่อป้องกันยุงลายเข้าไปวางไข่

2. หลีกเลี่ยงการโดนยุงกัด และปิดกั้นช่องทางการเข้ามาของยุง

- 2.1 ปิดคลุมหรือกั้นช่องว่างในบริเวณผนัง ประตูและหน้าต่าง ด้วยตาข่ายหรือมุ้งลวด เพื่อป้องกันไม่ให้ยุงเข้ามาภายในบ้าน
- 2.2 นอนกางมุ้ง โดยเฉพาะหากในบ้านมีเด็กเล็ก ซึ่งเป็นวัยที่อยู่บ้านตลอดทั้งวัน จึงควรป้องกันเด็กไม่ให้โดนยุงกัดด้วยการกางมุ้งครอบเตียงของเด็กด้วย
- 2.3 ป้องกันตนเองไม่ให้โดนยุงกัด สวมใส่เสื้อผ้าปกคลุมร่างกายด้วยเสื้อแขนยาว กางเกงขายาว และถุงเท้า โดยเฉพาะในบริเวณที่มียุง

ในการกำจัดขุ่น อาจจำเป็นต้องใช้สารเคมีชนิดต่างๆ ซึ่งมีหลายรูปแบบ ทั้งชนิดแบบสเปรย์ แบบผง หรือแบบน้ำ ทั้งนี้ต้องใช้อย่างถูกวิธี โดยศึกษาและอ่านฉลากผลิตภัณฑ์ให้เข้าใจ เพื่อลดการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในครอบครัว

วิธีการใช้ทรายอะเบท

ทรายอะเบท เป็นเม็ดทรายที่เคลือบสารที่มีฟอส ซึ่งเป็นสารเคมีกำจัดแมลงชนิดออร์กาโนฟอสเฟต มีกลิ่นเหม็น สลายตัวได้ง่ายเมื่อถูกแดดหรือความร้อน ความเป็นพิษต่ำต่อคนและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม แต่มีพิษสูงต่อลูกน้ำยุง รวมถึงริ้น แมลงวันฝอยทราย แมลงหวี่ขน เหา และสัตว์ปีก เป็นต้น ในขณะที่ควรป้องกันตนเองไม่ให้สูดดมหรือหายใจเข้าไปโดยตรง ป้องกันการกระเด็นเข้าตา หากสัมผัสดวงตาและผิวหนัง ให้ล้างออกด้วยน้ำปริมาณมากๆ ประมาณ 15 นาที

วิธีการใช้

1. ทรายอะเบท ต้องมีความเข้มข้น 1 ppm (หนึ่งส่วนในล้านส่วน) ใส่ลงในแหล่งน้ำเพื่อกำจัดลูกน้ำ จะออกฤทธิ์ทำลายลูกน้ำภายใน 1 ชั่วโมง และคงฤทธิ์อยู่ได้นาน 3 เดือน
2. ทรายอะเบท สูตร ที่มีฟอส 1 % w/w โดยน้ำหนัก ให้ใช้ในอัตราส่วน 1 กรัม ต่อน้ำ 10 ลิตร สารนี้จะค่อยๆ ละลายน้ำได้ความเข้มข้นประมาณ 1 ppm หรือถ้าใช้สูตรที่มีสาร ที่มีฟอส 2 % w/w โดยน้ำหนัก ให้ใช้ในอัตราส่วน 0.5 กรัม ต่อน้ำ 10 ลิตร

แนวทางการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดให้แหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เป็นเหตุรำคาญตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

กรมอนามัยได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดให้แหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเป็นเหตุรำคาญ พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดให้อาคารหรือสถานที่ใดๆ ที่มีภาชนะหรือเศษวัสดุที่มีน้ำขังจนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ถือว่าเป็นเหตุรำคาญ ดังนั้น ราชการส่วนท้องถิ่นโดยอำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นและเจ้าพนักงานสาธารณสุขสามารถดำเนินการควบคุมได้ ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการ

- (1) ราชการส่วนท้องถิ่นร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ทราบถึงอันตรายของโรคไข้เลือดออก ลักษณะอาการ การควบคุมและป้องกันแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย รวมทั้งผลทางกฎหมายที่กำหนดให้แหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายเป็นเหตุรำคาญด้วย
- (2) ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่น เจ้าพนักงานสาธารณสุข และผู้ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ดำเนินการเฝ้าระวังโรคและควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ
- (3) ในกรณีที่พบว่าอาคารหรือสถานที่ใดของเอกชนมีแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานสาธารณสุข หรือผู้ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น แจ้งหรือแนะนำให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งนั้น ปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาตามสมควร

(4) หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ภายในกำหนดเวลา ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ดังนี้คือ

4.1) ออกคำสั่งเป็นหนังสือตามมาตรา 28 ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารนั้น ปรับปรุงแก้ไข ภายในระยะเวลาตามสมควร

4.2) หากผู้รับคำสั่งไม่แก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จะมีความผิดตามมาตรา 74 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 ประการ คือ

4.2.1) ลงโทษผู้รับคำสั่ง โดยการเปรียบเทียบปรับตามมาตรา 85

4.2.2) ดำเนินการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายนั้นได้เอง ตามสมควรแก่เหตุเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก และสามารถคิดค่าใช้จ่ายจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองนั้นได้ ถ้าเหตุรำคาญนั้นเกิดจากการกระทำ การละเลย หรือการยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารสถานที่นั้น

(5) กรณีที่ตรวจพบแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในที่หรือทางสาธารณะ เจ้าพนักงานท้องถิ่นอาจดำเนินการได้ดังนี้

5.1) หากทราบว่าแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลใด ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกคำสั่งเป็นหนังสือตามมาตรา 27 ให้บุคคลนั้นปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดได้ ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ดำเนินการลงโทษตามข้อ 4.2.1)

5.2) แต่ถ้าไม่ปรากฏว่าเกิดจากบุคคลใด ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นสั่งการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของท้องถิ่น ดำเนินการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์นั้นได้ (โดยการถม ระบายน้ำทิ้ง คว่ำ หรือใส่สารเคมี กำจัดลูกน้ำ แล้วแต่กรณีที่เหมาะสม)

(6) กรณีที่เป็นอาคารร้างว่างเปล่า หรือก่อสร้างไม่เสร็จ ซึ่งไม่ปรากฏเจ้าของชัดเจนและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายให้ราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายนั้นได้

อย่างไรก็ตาม กรณีปรากฏว่ามีเหตุรำคาญเกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างจนก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของสาธารณสุข โดยมีพื้นที่ที่ปรากฏเหตุรำคาญเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนจนก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนจำนวนมาก และครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง โดยต้องมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่มีสถานประกอบกิจการใดๆ หรือการกระทำใดๆ ที่เป็นแหล่งกำเนิดของเหตุรำคาญนั้น มากกว่า 1 แห่งขึ้นไป เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจประกาศกำหนดให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ควบคุมเหตุรำคาญได้ตามมาตรา 28/1 และสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการป้องกันระงับเหตุรำคาญในพื้นที่ที่ประกาศควบคุมเหตุรำคาญได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

*****

สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม
ณ วันที่ 2 มิถุนายน 2562